

Берназ В. Д.,

*д.ю.н., профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины
проректор по научной работе и международным связям
Международного гуманитарного университета*

Берназ П. В.,

*к.ю.н., доцент кафедры уголовного процесса
Одесского государственного университета внутренних дел*

ВАЖНЕЙШИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ЗАДАЧИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЛЕДОВАТЕЛЯ (ЧАСТЬ 2)

Аннотация. Обсуждается проблема формирования и разрешения стратегических задач в деятельности следователя на основе данных современной науки управления и последних достижений криминалистики.

Ключевые слова: стратегия, задачи, цели, реализация, оценка.

Разработка стратегии расследования осуществляется в соответствии с выбранным направлением с целью установления обстоятельств подлежащих доказыванию по уголовному делу. Для этого с учетом наличной информации выдвигаются версии, в соответствии с которыми составляется план расследования по уголовному делу и организуется работа следователя. Пророческим явилось мнение видного криминалиста Р. С. Белкина о том, что «криминалистическая стратегия на деле как раз является современным представлением об организации и планировании расследования» [5, 80]. Однако, на наш взгляд, криминалистическую стратегию возможно так трактовать в узком смысле этого понятия, а если взять изначальное понятие стратегии как «искусство подготовки и ведения войны и крупных военных операций» и перенести на деятельность по подготовке и осуществлению предупреждения, раскрытия и расследования преступлений, то становится очевидным, что организация и планирование безусловно лежат в основе любой деятельности в том числе стратегической, но отнюдь не сводятся к ней. Стратегическая деятельность понятие значительно шире и предполагает не только организацию и планирование, но и реализацию запланированного. Скорее всего здесь необходимо говорить о планировании стратегии расследования преступления или группы преступлений, а не о всей стратегии.

При разработке стратегии расследования планируется комплекс оперативно-розыскных мероприятий и следственных действий, направленных на достижение поставленных целей, то есть

моделируется набор ответов на вопросы как будем действовать. При этом, применяя творческий подход, необходимо решить кто, что, когда, какими средствами и методами будет реализовывать, избранное стратегическое направление.

В отдельных случаях стратегия требует пересмотра ранее запланированного, радикальной смены курса, например, при появлении непредвиденных событий, установлении новых фактов, когда внутренние и внешние факторы существенно изменились. Поэтому для стратегии очень важно продумать и действия по преодолению непредвиденных обстоятельств.

Реализация, воплощение стратегии при расследовании преступлений — это превращение теоретической стратегии в систему проводимых конкретных оперативно-розыскных мероприятий и следственных действий.

В науке управления для реализации стратегии рекомендуется:

- создание организации способной выполнить избранную стратегию;
 - распределение ресурсов;
 - выработка политики и процедур в поддержку стратегии;
 - информирование работников о пересмотре стратегии;
 - создание условий для эффективного выполнения стратегических задач;
 - стимулирование работников на эффективную реализацию стратегии;
 - создание корпоративной культуры стимулирующей реализацию стратегии;
 - внедрение передовых методик и политики непрерывного совершенствования;
 - создание системы формального и неформального лидерства. [4, 49].
- Относительной детективной деятельности (выявление, предупреждение, раскрытие и расследование преступлений) рекомендации науки управления имеют непосредственное отношение. Все действительно

начинається з створення слідствено-оперативної групи, яка виїжджає на місце сковащенного преступлення, успіх діяльності котрої залежить від якості її складу, психологічної сумісності і т.п. По складним багатоепізодним або сковащеними групами, організованими суобществами преступників організація детективної діяльності більше складна. Безумовно, що всі рекомендації, котрі розроблені наукою управління являються керівництвом до дії.

Оцінка діяльності по реалізації стратегії — обов'язок слідствено-оперативної групи визначитися з тим, наскільки якісно проводились оперативно-розшукові заходи і слідственні дії. На скільки відповідають отримані докази принципам допустимості і відносності.

В відповідності до досягнутих результатів підводяться ітоги і вносяться *коррективи* до дальнішої тактики і стратегії діяльності слідствено-оперативної групи. Осмислюється ефективність роботи. Якщо досягнення не достаточні, немає прогресу, то потребує внесення змін до стратегічного плану, тому необхідно постійно відслідковувати наявність успіху в діяльності, шукати нові засоби і методи, шляхи доведення до необхідності коректувати дії. При цьому найбільш складні задачі, котрі виникають перед слідствено-оперативними групами, необхідно вирішувати комплексно.

При цьому слідственому з точки зору стратегії необхідно знати можливі рівні його дій, котрі використовуються при протидії преступності: на міждержавному рівні по транснаціональним преступленням; на рівні держави; на рівні областей, Автономної республіки Крим; на районному рівні; на рівні міст, сіл; комбінований.

На міждержавному рівні загальну стратегію протидії преступності готують групи фахівців і остаточно визначають при підписанні відповідних міждержавних угод. При цьому може бути делеговано частину своїх повноважень окремих державним органам цих держав. По кримінальним справам стратегічне взаємодія можливо в відповідності до міждержавних угод, з договорами по лінії Інтерполу, регіональними приграничними угодами і т.п..

На рівні держави, областей загальна стратегія протидії преступності визначається загальнодержавними органами, різними відомствами і їх відділами, кожне розробляє свою стратегію в частині своїх повноважень, результати котрої представляють собою плід

усиль всіх учасників процесу. Положитивним являється те, що кожен учасник стає співвиконавцем її реалізації. При цьому вище керівництво пропонує окремим фахівцям і цілим робочим групам висувати пропозиції по стратегічному розвитку відповідного напрямку діяльності, наприклад, при підготовці проекту Кримінально-процесуального кодексу, з котрих потім, краще на конкурсній основі, вибирають найбільш оптимальні, перспективні варіанти. Таке залучення допомоги можливо тільки при наявності відповідної культури підготовки законопроектів, кадрового потенціалу. По кримінальним справам стратегія проявляється при виконанні поручень слідствено-оперативної групи, при взаємодії між відділами правоохоронних органів, населенням, СМІ, наприклад, во время проведення стратегічних операцій, по наркотикам, торгівлі людьми, контрабанді і т.п.

На рівні району, міст загальна стратегія протидії преступності визначається, як правило, окремим або з використанням колективної допомоги, рад коллег і підлеглих, а іноді і ветеранів. При розкритті і розслідуванні преступлень стратегія реалізується в відповідності до плану розслідування по кримінальним справам кожною слідствено-оперативною групою. При цьому можуть бути внесені рекомендації, вказання стратегічного характеру вищих посадових осіб (начальника слідствено-оперативного відділу, управління, прокурора) сам слідствено-оперативний керівник може також давати поручення для проведення оперативно-розшукових заходів або слідствено-оперативних дій, тобто делегувати виконання окремих стратегічних рішень.

При цьому можливо делегування виконання окремих стратегічних рішень окремим посадовим особам, може бути також і спільне формування стратегії в слідствено-оперативних групах, але такі варіанти пов'язані з певними умовами. В частині, при цьому типовим недоліком може бути поручення виконати певні оперативно-розшукові заходи або слідственні дії особам, котрі не завжди мають достатню інформацію і досвід для реалізації стратегічних рішень. Крім того, завжди існує небезпека, що фахівці інших відділів віддають перевагу не ризикувати і виберуть консервативну безпечну стратегію в ситуації, коли потребує новий, творчий і сміливий підхід. Недоліком поручень ще і в тому, що на процес формування і реалізації стратегії можуть серйозно впливати неформальні

лидеры или коалиции, отстаивающие собственные интересы. Отклонения от оптимальной при разработке и особенно при реализации стратегии возможны и при совместном подходе, поскольку представители оперативно-розыскных служб, у которых находятся оперативно-розыскные дела по расследуемому событию, могут договориться между собой и выработать выгодный для себя стратегический план. Интриги и непродуктивное использование служебного положения обычны в ситуациях, когда нет единого мнения о том, какую стратегию наиболее верна. Кроме того, совместная разработка стратегии требует больше времени из-за соответствующего количества участников, что приводит к потере времени и нередко к опозданию, несвоевременному проведению следственных действий или оперативно-розыскных мероприятий.

Преимущество привлечения не только внутренних, но и внешних резервов — одновременно и его недостаток. С одной стороны, этот подход побуждает всех работников искать оптимальные возможности, предлагать инновационные стратегии и брать на себя ответственность. Следовательно, оперативные уполномоченные со стратегически привлекательными предложениями получают возможность и средства для их реализации, обеспечивая успех. С другой стороны из-за того, что инициативы исходят от разных подразделений они могут иметь разные цели, их трудно согласовать или свести в единый стратегический план без жесткого иерархического руководства со стороны руководителя следственно-оперативной группы. При этом подходе руководители высшего ранга должны выбирать те предложения своих подчиненных, которые укрепляют общую стратегию организации; в противном случае может случиться, что частные стратегические инициативы войдут в противоречие с общей стратегией следственно-оперативной группы. У подобного подхода есть еще один недостаток: стремясь сохранить за собой репутацию предусмотрительного и осторожного руководителя, он либо присваивает идеи, или попросту топчет любые новые предложения. И в отдельных случаях рядовому члену следственно-оперативной группы не всегда удается провести свое неординарное предложение по всей цепи инстанций, теряется возможность комбинированного использования методов и средств, возможностей различных уровней в соответствии с масштабами задач по уголовному делу.

Выводы. На завершение подчеркнем, разработка и реализация стратегии имеют свои преимущества и недостатки и может привести к успеху или провалу: тут многое зависит от стоящих задач, материального обеспечения, организации

деятельности и профессионального уровня членов следственно-оперативной группы разрешать стоящие задачи, умения определять оптимальное направление расследования, и наконец, профессионального качества реализации стратегического плана расследования по уголовному делу. Все эти аспекты входят в содержание стратегии следственной деятельности и подлежат дальнейшему исследованию.

Литература:

1. Томпсон-мл. Артур А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа : перевод с англ. / Артур А. Томпсон-мл., Ш. А. Джордж Стрикленд. — 12 издание. — М. : Вильямс, 2009. — 928 с.
2. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р. С. Белкин. — М. : НОРМА—М, 2001. — 240 с.

Берназ В. Д., Берназ П. В. Найважливіші стратегічні задачі в діяльності слідчого

Анотація. Обговорюється проблема формування та вирішення стратегічних задач в діяльності слідчого на підставі даних сучасної науки управління і останніх досягнень криміналістики.

Ключові слова: стратегія, задачі, цілі, реалізація, оцінка.

Bernaz V. D., Bernaz P. V. The most important strategic objectives of the investigator

Summary. Discusses the problem of the formation and resolution of strategic problems in the work of investigators on the basis of modern science, management and the latest forensic.

Key words: strategy, objectives, goals, implementation, evaluation.